

- Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2005. – 42 с.
10. Островерхова Н. Моделювання в управлінській діяльності директора // Директор школи. – 1999. – № 8–9. – С. 28–34.
11. Підласий А. Педагогічні умови створення та застосування діагностичних експертних систем: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01; 04.00.04 / АПН України; Інститут педагогіки. – К., 1995. – 25 с.
12. Пікельна В. Управлінські моделі в керівництві школою // Рад. шк.. – 1989. – № 6. – С. 56.
13. Слободчиков В. О понятии образовательной среды в концепции развивающего образования // Биб-ка журн. “Директор школы”. – 2000. – Вып. 2. – С. 11–12.
14. Современный словарь по педагогике / Сост. Е.С. Рапацевич. – Минск: Современное слово, 2001. – 928 с.
15. Управление развитием школы: Пособие для руководителей учреждений / Под ред. М.И. Поташника и В.С. Лазарева. – М.: Новая школа, 1995. – 464 с.
16. Хоружа Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: (Монографія). – К.: Державне видавництво «Преса України», 2003. – 318 с.
17. Юсуфбекова Н. Тенденции и законы в инновационных процессах в образовании // Новые исследования в педагогических науках. – М.: Педагогика, 1991. – Вып. 2 (58). – С. 6–9.
18. Ясвин В. (Левин) Экспертиза школьной образовательной среды // Директор школы. – М.: Сентябрь. – Вып. 2. – 124 с.
19. Ясвин В. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. – М., 2001. – 365 с.

Кіщенко О.С.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В ДІАСПОРІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються процеси формування української освітньо-виховної системи в Канаді, США, Англії, Австралії; проводиться порівняльна характеристика стану українознавчої освіти в чотирьох англомовних країнах.

В статье рассматриваются процессы формирования украинской системы образования в Канаде, США, Англии, Австралии; проводится сравнительная характеристика состояния украинского образования в четырех англоязычных странах.

The process of forming Ukrainian educational system in Canada, USA, England, Australia is introduced in the article; the comparative characteristic of the Ukrainian education in four English-speaking countries is done.

Українці є однією з найчисельніших діаспор, яка посідає друге місце серед слов'янських народів. За межами України проживає близько 13 млн чоловік.

Найбільша кількість українців, які належать до західної діаспори, проживає в англомовних країнах: у Канаді – 1 млн 54,3 тис. осіб, що становить 4% українців від усього населення; у США проживає 1,2 млн українців, що становить 0,5% від усього населення країни (до речі, перше переселення українців було саме до країн Північної та Південної Америки); у Великобританії 35 тис.; 30 тис. осіб в Австралії.

Термін “українська діаспора” означає перебування українців та осіб українського походження поза межами України. Поняття “українська діаспора” є досить молодим і його поява в наукових дослідженнях пов'язана з проголошенням незалежності України. В основі поняття “українська діаспора” лежить визнання сучасних кордонів України, а також наявності проживання українців у багатьох інших країнах.

У процесі дослідження з'ясувалось, що термін “українська діаспора” за критеріями й ознаками повною мірою стосується західної української діаспори, адже головною проблемою українських емігрантів за кордоном є збереження етнічної ідентичності.

Слід зазначити, що, незважаючи на надзвичайно несприятливі соціально-економічні та побутові умови, недоброчливе ставлення корінного населення до українських переселенців, останні змогли не лише стати гідними і повноправними громадянами нової батьківщини, але й зберегти власну мову, культуру, звичаї і традиції рідного народу.

Мета статті – узагальнити характерні особливості розвитку освіти українців у діаспорі.

Завдання статті:

- описати типові прояви освітніх процесів української діаспори в Канаді;
- виокремити тенденції української освіти в австралійському суспільстві;
- структурувати спільні та відмінні ознаки української освіти в різних країнах світу.

Саме освіта в українському зарубіжжі стала важливим фактором і рушійною силою в розвитку етнокультури, збереженні української ідентичності. Завдяки розвитку української освіти відбувається не лише вивчення рідної мови, літератури, історії України, але й виховання патріотизму, національної свідомості та поваги до України. Головним завданням українців у діаспорі є національне виховання молодого покоління, яке має вивчати, зберігати і примножувати надбання рідного народу.

Зародження української освітньо-виховної системи у США, Канаді, Англії, Австралії відбулось у кінці XIX ст. через внутрішні потреби української спільноти, але її стан до середини XX ст. характеризувався відсутністю кваліфікованих кадрів, підручників і програм. Лише після Другої світової війни відбулись значні зміни у свідомості українських емігрантів, що сприяло новій хвилі відродження рідної культури й освіти в діаспорі. Багато українців плідно і наполегливо працювало для розвитку освітньо-культурного рівня співвітчизників, які проживали на нових територіях: відкривали церкви, українознавчі школи, садки, курси, публікували підручники і посібники, науково-педагогічні праці, створювали громадські організації.

Незважаючи на те, що західна українська діаспора має досить довгу історію, матеріали про сучасний стан зарубіжної української освіти, тенденції та особливості її в розвитку в англомовних країнах потребують всебічного аналізу.

Перші українські поселенці на території Канади з'явилися у 1891 р., масова еміграція почалась у 1986 р, а у 1914 р. їх налічувалось уже 150 тис. Через велику кількість проблем, що спіткали українських іммігрантів, у них з'явилось прагнення створити в Канаді своєрідні “малі України” – осередки з типовими ознаками культурного і суспільного життя України. Тогочасні українські поселення мали багато ознак українського села, побуту. У 1923 р. уряд Канади ухвалив Канадський імміграційний акт, який сприяв інтенсивній еміграції українців з вищим освітнім і професійним рівнем. Офіційна політика канадського уряду змінилась від байдужості до визнання високої працездатності, національної та людської гідності, громадської та політичної активності українців. Сьогодні українська діаспора Канади посідає друге місце у світі за чисельністю, українці та особи українського походження у країні посідають п'яте місце, тоді як на початку ХХ ст. були на другому. Одним із найважливіших чинників збереження української етнічності в Канаді стала діяльність українознавчих шкіл різного типу та вищих навчальних закладів.

Сьогодні українознавча освіта в Канаді охоплює всі вікові категорії – від садків до університету. Зокрема шкільництво організоване в системі так званих “рідних шкіл” (у 1978 р. їх було 18), в яких навчають дітей української мови, релігії та різних українознавчих предметів і середньошкільних 4–5-річних курсів українознавства (9), першими з яких були курси ім. Г. Сковороди (1951–1978 під керівництвом Олександри Копач). Навчання відбувається здебільшого ввечері й у суботу. Фінансують шкільництво церкви та світські організації, зокрема Українське Національне Об'єднання, Ліга Визволення України, Відділ Комітету Українців Канади та ін. При українських католицьких церквах св. Йосафата (з 1961 р.) і св. Димитрія діють цілоденні католицькі школи (1–8 класи), в яких, крім інших предметів, навчають також української мови і релігії. У навчальному 1969–1970 р. у початкових “рідних школах” було 104 учителі і 2160 учнів, а на середньошкільних курсах українознавства – 47 учителів і 1099 учнів.

Української мови навчають і в кількох канадських середніх школах та в Йорському Університеті. У Торонтському Університеті з 1950-х рр. існують курси української мови, літератури та культури, а у 1979 р. засновано окрему кафедру українських студій, фундовану частково Федерацією Укр. Професіоналістів і Підприємців; діє філія Канадського Інституту Українських Студій в Едмонтоні. В обох університетах є також Українські Студентські Клуби (близько 500 чол.). Діють – Наукове Товариство ім. Т. Шевченка (з 1950 р.), українські бібліотеки, найстарша з них в Українському Народному Домі, а найбільша в Українському Національному Об'єднанні, а також Українсько Дослідно-інформаційна бібліотека “Україніка” СУМ-у Інституту св. Володимира та ін. Торонтський Університет має одну з найбільших у Північній Америці колекцію україніки. З 1950 р. Торонто став осередком Патронату НТШ-Сарсель,

який збирає фонди для видавництва “Енциклопедії Українознавства”. Торонто на сьогодні є найважливішим українським видавничим центром Канади. Тут працює близько 10 видавництв, 5 друкарень, 3 книгарні тощо; виходять тижневики: “Вільне Слово”, “Гомін України”, “Наша Мета”, “Новий Шлях”, ком. “Життя і Слово” (з 1965 р.); двотижневик “Батьківщина”, 5 місячників, двомісячник “Вісті Комбатанта”, кварталник “Пластовий шлях”, кілька українських періодик англійською мовою тощо. З інших засобів інформації є 4 українські радіопрограми, у тому числі 2 щоденні: “Пісня України” і “Прометей” та україномовні тижневі телевізійні програми.

Музичне життя зосереджується навколо Інституту ім. [М. Лисенка](#) і товариства “Український Музичний Фестиваль”, який щороку влаштовує фестивалі і має своє музичне видавництво. При українських організаціях і парафіях діють ансамблі бандуристів, вокально-музичні й танцювальні групи та драматичні гуртки. З 1953 р. діє театральний ансамбль “Заграва”, з 1978 р. Українсько-Канадське Оперне Товариство [1; 4].

Окремо варто відзначити тенденції до асиміляції української культури в умовах канадського суспільства. Щодо цього заслуговує на увагу досвід організації курсів української культури в Університеті Йорк у Торонто, які продовжують приваблювати щораз більше студентів і не тільки українського походження. Курси спрямовані на українську культуру в європейському контексті з особливим наголосом на мистецтво та архітектуру. Перший курс охоплює вибрані теми, починаючи від доісторичних часів до половини ХІХ століття. Це включає трипільську і скитську культури, середньовіччя, ренесанс, українське бароко, класицизм і початок романтизму. Другий курс – це продовження першого, починаючи від Тараса Шевченка і романтизму та закінчуючи модерністичними течіями ХХ століття. Курси включають головні напрями в мистецтві, літературі та музиці в історично-суспільному контексті. Студенти мають нагоду вивчати теми, що їх цікавлять, й обговорювати їх на семінарах. Більшість дуже позитивно висловлюється про курси, наприклад студент неукраїнського походження, який написав: “Thank you for making my last course at York the most memorable” (Дейвид Рац). Курси викладає доктор Дарія Даревич, історик мистецтва і відомий фахівець українського мистецтва. Професор Дарія Даревич одержала докторат з історії мистецтва в Лондонському Університеті в Англії, захистивши тезу на тему *Soviet Ukrainian Painting c. 1955–1979: New Currents and Undercurrents*. З 1991 р. вона викладає європейську та канадську історію мистецтва та архітектури в Університеті Йорк. Вона є автором двох монографій і численних статей про українських митців, вступних статей у мистецьких каталогах та редактором мистецтва англійської Енциклопедії України, том 3, 4 і 5. Популярними тепер серед студентів є курси культури та курси міждисциплінарні. В Університеті Йорк є курси культури багатьох народів, включно з курсами російської, німецької, італійської, французької,

японської, китайської, корейської, індійської та інших культур, а також пропонує студентам курс модерної української історії, який викладає відомий історик професор Орест Субтельний [2; 3].

Життя більшості українських видань у Канаді було коротким, адже великих тиражів вони не збирали, як і прибутків від реклами. Тому майже всі українські періодичні видання залежали від пожертвувань читачів або організованого меценатства. Це особливо відчувається сьогодні, адже з кожним поколінням кількість українських читачів зменшується. Деякі видання намагаються повернути нових читачів, включаючи до своєї структури англomовні розділи або додатки. Найважливіші українські газети і журнали такі: “Український голос”, “Новий шлях”, “Гомін України”, “Життя і слово”, “Батьківщина” та ін.

Останнім часом у зв'язку з розпорошенням української етнічної групи по величезній території Канади відбулися значні зміни в статусі української мови. Водночас, незважаючи на розвиток українського шкільництва, кількість людей, які назвали українську мову своєю материнською, зменшилась. Лише 35% канадців українського походження подали під час перепису українську мову як мову батьків. Якщо раніше більшість членів української етнічної групи вважали українську мову своєю рідною, то сьогодні, за свідченням канадської дослідниці І. Герус-Тарнавецької, вона перетворилася у другу мову (тобто мову набуту, вивчену як іноземну), часто вживається відносно неї термін “heritage language”, тобто мова “культурної спадщини”. Згідно із соціолінгвістичною теорією іммігрантська мова, як правило, має відмерти у другому – третьому поколіннях.

Як відомо, мовні контакти або взаємодія мов – це явище, де тісно переплітаються фактори суто лінгвістичні, психологічні, соціальні, етноісторичні тощо. Для того щоб дві або більше мов почали взаємодіяти, вони повинні наблизитися одна до одної у просторі, що найчастіше буває під час переселень, завоювань та ін. Живучи в одній країні, різномовне населення змушене користуватися кількома мовами. Особливого значення в житті відповідних мовних колективів набуває групова двомовність. Деякі канадські науковці, зокрема М. Марунчак вважає, що мовна асиміляція не тотожна з національною асиміляцією, тобто нівеляцією самої народності. Втішаючи себе, вони твердять, що, навіть втративши свою мову, канадці українського походження продовжують ідентифікувати себе з національністю батьків. Але Ю. Жлуктенко у своїй монографії “Українська мова на лінгвістичній карті Канади” зауважує: “Якщо послідовно дотримуватися цієї лінії, то навіть тоді, коли в Канаді вже не залишиться жодної людини, яка ще б [розмовляла](#) українською мовою, можна буде продовжувати запевняти, що ніякої асиміляції, власне, не сталося: мова та культура зникли, зате залишилася “ідентичність” [3, 8].

До позалінгвістичних факторів, які мають важливе значення у випадках взаємодії між іммігрантською та місцевою мовами, Ю. Жлуктенко, крім кількісного показника, відносить ступінь

суцільності поселення іммігрантів, їх соціально-політичне становище, тривалість перебування у новій країні, культурно-освітній рівень, наявність власної преси, літератури, шкіл, навчальних закладів з викладанням іммігрантською мовою, кіно, радіо і телепередач. Із часом і розвитком двомовності в середовищі канадців українського походження зміни виникають не лише в українській мові. Англійське мовлення канадських українців також зазнає лінгвістичного впливу. Хоча українізмми в англійській мові канадських українців не знижують загального рівня мовної культури, яка є досить високою.

У Північній Америці перші українці оселились ще в XVII–XVIII ст., масово ж почали заселяти територію США у 1876 році і до початку 90-х років їх кількість становила приблизно 30% української діаспори за кордоном. Першими поселенцями були протестанти зі східних районів України, які втекли від релігійних переслідувань. Понад половина дорослих емігрантів була не писемною, тому вони могли виконувати лише малокваліфіковану роботу. Найбільшого розмаху українська еміграція досягла на початку 90-х рр. Сьогодні українці за чисельністю у США посідають друге місце серед слов'ян і становлять 0,5% усього населення. Наприкінці XIX ст. у США почали діяти цілоденні та суботні і недільні українознавчі школи, які утримувалися Церквами. Перша українська школа була відкрита у 1893 р. Українську мову також вивчають у вищих навчальних закладах, таких, як Гарвардському, Пенсільванському та ще в кількох університетах. Як зауважує професор Євген Федоренко, сьогодні в системі Шкільної Ради при УККА діє 36 українознавчих шкіл, в яких навчається близько трьох тисяч учнів. Окрім шкіл у США є ще українознавчі школи при осередках Спільки української молоді. Більшість шкіл навчають за програмами від дитячого садка до 11 класу. П'ять шкіл мають повні програми аж до 12 класу. Навчальна програма охоплює такі предмети, як українська мова та література, історія, географія та культура України, а також релігія, яка не є обов'язковим предметом. Сьогодні близько 75% учителів у школах, а в деяких й 90% – це вчителі з найновішої хвилі української імміграції. Шкільну Раду при УККА було створено у 1953 році під час спеціальної конференції, на якій делегати 22 українознавчих шкіл вирішили утворити свій центральний орган, який розробляв би директиви та вказівки для української освітньої мережі у США. Відтоді метою шкіл українознавства стало збереження американськими українцями рідної мови та культури, що допоможе їм зберегти свою національну ідентичність й разом з тим стати повноцінними громадянами своєї нової Вітчизни. На цьому засадничому положенні базуються й освітні стандарти, які ухвалено спеціальною програмою шкіл українознавства від 1981 року. Для вчителів проводяться спеціальні конференції та семінари.

Якщо ж порівнювати останнє десятиріччя, скажімо, з 50–60 роками, то загальний рівень підготовки учнів значно знизився. Очевидно, що суттєву роль тут відіграв той факт, що в Америці вже

виросла четверта генерація українців, в якій знання української мови до приходу у школи часто обмежуються кількома словами та побутовими фразами. Цей контингент учнів заслуговує на особливу увагу, бо вони приходять до українознавчих шкіл не просто заради якогось інтересу, а для великої місії, відчуваючи свою відповідальність за збереження на теренах Америки коду генетичної пам'яті. Тенденцією, що подає великі надії, є те, що батьки 3-поміж новітньої хвилі дбають, щоб їхні діти навчалися у школах українознавства й не забували рідної мови. До речі, саме ці батьки найбільше скаржаться, що їхні діти надзвичайно швидко американізуються. Школи є єдиною перепоною цьому небажаному для українців США процесу. Це пояснюється багатьма причинами. Але, як би там не було, дедалі більше наших учнів хочуть складати випускні іспити, щоб отримати свідоцтва про закінчення українознавчих шкіл. Окрім суто інтелектуального й духовного здобутку, це дає їм додаткові так звані кредити під час вступу до американських коледжів та університетів. Наприклад, у місті Коламбус (штат Огайо) деякі коледжі зараховують випускникам таких шкіл 12 кредитів, а у престижному Колумбійському університеті – від трьох до шести. Тепер на прохання багатьох батьків адміністрація шкіл складає спеціальний довідник, в якому буде зазначено, які конкретно американські навчальні заклади нараховують випускникам українських шкіл кредити й скільки саме [3; 5].

В Англії українці з'явилися у 1893 році. Група українців вирушила до США, але через брак коштів змушені були залишитись в Англії, в Манчестері. У 1929 р. українські переселенці створили українське об'єднання – український клуб. Масові переселення до Великобританії почались у 1947 р, коли українці напівлегально проникали з таборів для переміщених осіб з Німеччини та Австрії та військовополонених британського табору. З 1980 р. українці в Англії почали жити активним національним і духовно-релігійним життям. Громадське життя української спільноти у Сполученому Королівстві тісно пов'язане з Церквою, яка і сьогодні відіграє надзвичайно важливу роль у житті іммігрантів, їх просвітнянських, молодіжних та жіночих організаціях. У 1979 р. у Лондоні було відкрито філію Українського католицького університету, студенти якого отримували знання з українознавчих предметів. На відміну від Канади та США, у Великобританії ніколи не було щоденних українських шкіл, існували українські недільні школи, дитячі садки і системи літніх таборів, де діти мали змогу ознайомитись з українською мовою, літературою та історією.

Відомості про появу перших поселенців в Австралії датуються 1820 р. і 1832 р., але власне масова еміграція до п'ятого континенту почалась наприкінці 40-х рр. і досягла свого піку у 1949 р., загальна кількість іммігрантів становила понад 20 тис. чоловік. За переписом 1954 р. в Австралії налічувалось 17,5 тисяч українців, а у 1961 р. – 14 тисяч. Особливістю української еміграції в Австралії було те, що вона мала переважно політичний

характер, саме це визначило напрямок суспільної діяльності української діаспори в Австралії. У 1988 р. уряд країни запровадив політику багатокультурності, зосереджуючись на самобутності австралійської нації та патріотизмі. У столицях усіх шести штатів українські громади об'єдналися у Союз українських організацій. У 1968 році засновано курси з підготовки вчителів початкових та середніх класів для суботніх шкіл [3, 13].

Таким чином, неодмінним атрибутом суспільного громадського життя українців в Австралії є українське шкільництво. Українські етнічні (суботні) школи були засновані ще у 1949 р. у тимчасових переселенських таборах. Із початку існування української діаспори на п'ятому континенті ці школи відігравали важливу роль у збереженні української мови, формуванні знань про Україну, її історію, культуру, звичаї та релігію. Соціологічне дослідження, проведене в кінці 1980-х рр., засвідчило однаковість думок учнів і вчителів щодо мети української освіти в Австралії: “Намагатися розвивати знання української мови та виховувати українську свідомість”. Розуміючи значення українських шкіл у збереженні себе як етнічної групи, українці відкривали такі школи скрізь, де селилися. Наприклад, в Аделаїді у 1960–1970-х рр. 67% дітей українського походження вчилися в українській суботній школі. Австралійський соціолог Джін Мартін відзначає, що за цим показником українці посідають перше місце серед іммігрантських спільнот.

Розуміючи роль освіти у збереженні мови, культури й традицій, українські емігранти почали відкривати такі школи скрізь, де селилися. Їх діяльність контролює Українська центральна шкільна рада.

Чисельність українських шкіл та учнів, що в них навчалися, зазнавала змін. Скажімо, у Новому Південному Вельсі у 1975 р. налічувалося 10 шкіл, які відвідувало 336 учнів. До 1987 р. кількість шкіл скоротилася до 5, хоча кількість учнів майже не змінилася (317 осіб). У цілому у 1987 р. у всіх штатах Австралії діяло 14 українських шкіл, в яких навчалось близько 1 тис. учнів. У 1991 р. в 15 українських суботніх школах Австралії здобувало українознавчу освіту 760 учнів. Певний час діяльністю суботніх шкіл опікувалися українські громади у штатах і Союз українців Австралії. Згодом для цього була утворена Українська центральна шкільна рада.

Одним із найважливіших наслідків політики багатокультурності для українців стало те, що українська мова була визнана матрикуляційною, тобто була включена як предмет вступного іспиту до вищих навчальних закладів.

Отже, особливостями діяльності української спільноти в Австралії є зосередженість на демократичних принципах, інтеграція в австралійське суспільство, заохочення до співпраці із державними, громадськими політичними та релігійними організаціями, що є гарантією збереження національної ідентичності та самобутності.

Таким чином, у Канаді, США, Англії, Австралії завдяки активній діяльності української

спільноти склалась певна система українознавчої освіти, що сприяє консолідації емігрантів за національно-етнічним фактором, сприяє збереженню етнокультурної самобутності. Водночас варто вказати на певне зниження зацікавленості молодшої когорти української діаспори вивченням мови, але не національної культури взагалі. Українська ідентичність залишається пріоритетною складовою національної самобутності вихідців з України, незважаючи на те, в якій частині світу вони проживають і працюють.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заставний Ф.Д. Українська діаспора. – Л., 1991.
2. Комітет Українських студій Університету Йорк в Торонто Курси української в Університеті. – Режим доступу: <http://www.infoukes.com/newpathway>.
3. Розвиток української мови в діаспорі. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua>.
4. Тесля І., Верша В. Торонто. – Режим доступу: <http://www.wikipedia>.
5. Федоренко Є., Кіндрась К. Українське шкільництво: традиції й сьогодення // Інтернет-видання українців Америки – Нова Хвиля. – Режим доступу: <http://www.newwave4.org>.

УДК 37.018.3

Канішевська Л.В.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ОДНА З УМОВ ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ

У статті розглядаються практичні аспекти реалізації педагогічної підтримки старшокласників шкіл-інтернатів як одна з умов виховання соціальної зрілості.

В статті розглядаються практичні аспекти реалізації педагогічної підтримки старшокласників шкіл-інтернатів як одна з умов виховання соціальної зрілості.

The article describes the practical aspects of pedagogical support realization of senior pupils in boarding schools as one of the pedagogical condition for social maturity upbringing.

Проблема виховання соціальної зрілості у вихованців інтернатних закладів є пріоритетною в сучасному українському суспільстві. Вона широко відображена у працях філософів (Л. Буєва, Ю. Бардін, О. Гундар, Г. Фурманюк та ін.), соціологів (Н. Дублікаш, О. Здравомислов, Л. Сохань та ін.), психологів (Б. Ананьєв, І. Бех, Л. Божович, А. Гудзовська, В. М'ясищев та ін.), педагогів (О. Каменєва, Т. Степанова, О. Михайлов, В. Радул та ін.).

Однак проблема виховання соціальної зрілості ще недостатньо вивчена, особливо такий аспект, як виховання соціальної зрілості у старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів.

Однією з педагогічних умов виховання соціальної зрілості у старшокласників шкіл-інтернатів є побудова взаємодії педагогів та вихованців на основі педагогічної підтримки.

Актуальність проблеми, її недостатня розробка за сучасних умов реформування національної системи освіти, проблеми практики обумовили вирішення завдання – розглянути практичні аспекти реалізації педагогічної підтримки старшокласників школи-інтернату як однієї з педагогічних умов виховання соціальної зрілості.

Аналіз досліджень з проблеми педагогічної підтримки дає змогу уточнити зміст цього феномена.

Отже, педагогічна підтримка вихованця інтернатного закладу є засобом взаємодії педагога і вихованця у процесі вирішення проблем. Педагогічна підтримка пронизує всі сфери життєдіяльності особистості, яка формується; базується на стійкому позитивному ставленні педагога до учнівського колективу і до кожної особистості. Педагогічна підтримка необхідна для того, щоб навчально-виховний процес мав особистісно орієнтований характер. У процесі здійснення педагогічної підтримки вихованця інтернатного закладу педагог віддає перевагу відкритим, партнерським відносинам, діалоговим формам спілкування; заохочує та підтримує самостійність вихованця у розв'язанні проблем; виявляє готовність і здатність бути на боці вихованця; розвиває в нього здатність до рефлексії, самостійність у розв'язанні проблем, відповідальність за власні вчинки та життя.

Вплив педагога на вихованця під час педагогічної підтримки може бути передбачуваним і непередбачуваним. У першому випадку він відбувається за цільовою програмою і включає такі етапи: сигнальний, конкретно-створюючий, діагностичний, проектний, діяльнісний, результативно-аналітичний.

На першому – сигнальному – етапі педагог фіксує сигнали щодо наявності у вихованця значущої для нього проблеми. На цьому етапі відбувається:

- обробка педагогом отриманої інформації та формулювання припущень щодо змісту й причин проблеми;

- забезпечення психічної готовності педагога щодо сприйняття проблеми вихованця та спільного пошуку шляхів та способів її вирішення. На цьому етапі педагог використовує такі прийоми і методи організації діяльності, як педагогічне спостереження, роздуми у парах; прийоми і методи автогенного тренування.

Другий етап – конкретно-створюючий – передбачає:

- визначення емоційного стану вихованця, його готовності до спілкування;

- забезпечення емоційно-позитивного настрою учня у процесі бесіди, усунення психологічних бар'єрів;

- пошук та встановлення контакту з учнем.